

יסודות יבמות

שיעור אחד עשר

יבום במשומד

מקורות

- א. גמ' יבמות כב.-: "מתני'... עיין עליך"
 ב. רשב"א כב. ד"ה מתני'; שו"ת רש"י סי' קעג; מרדכי סי' כח-ל; הגהות מרדכי סי' קז
 ג. גמ' יבמות טז-יז. "אמר רב יהודה... זרים ילדו"; [מאירי טז: ד"ה גוי שקדש, וד"ה ומכאן]; מאירי
 כב. ד"ה וגאוני הראשונים
 ד. תרומת הדשן סי' רכג

רשב"א כב. ד"ה מתני'

מתני' מי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום וכו'. לרבינו שרירא ז"ל יבמה שנפלה לפני משומד כיון דהורתו ולידתו בקדושה זקוקה ליבום ומתענגא עד דחליץ לה אותו משומד, וכתב רב יהודאי אי כדנסבה בעל הוה יבם משומד לא בעיא חליצה מיניה ואם היה בעל משומד וישבה תחתיו באונס ומת בשמדותו בלא בנים אינה זקוקה ליבום דהא לאו אחיו הוא ואינה נמי זקוקה לחליצה, וצריך תלמוד דהא לא מפקינן אלא ולד שפחה ונכרית, ועוד דמשומד אף על פי שחטא ישראל הוא וקדושו קדושין וכדאמרינן לקמן בפרק החולץ טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הלכתא אמר ר' יוסי בר חנינא דאי הדר ביה ישראל משומד הוי ואי קדיש בת ישראל קדושו קדושין, ואמרינן נמי בשלהי פ"ק גוי שקדש בזמן הזה חוששין לקדושו שמא מעשרת השבטים הוא. והא דאמר שמואל לא זז משם עד שעשאום גוים גמורים לאו למימרא דישראל שנעשה גוי גמור ועובד עבודה זרה שאין חוששין לקדושו אלא אותן בלבד הוא שעשאום כגוים גמורים מתחלתן והפקיעו קדושיהן וכיון שיש להם קדושין זיקה נמי יש להן כדמשמע בהרבה מקומות דכל דקדושו קדושין זיקתו זיקה וכל שכן שאשתו הנשואה לו בקדושה שאם נשתמד לאחר מכאן זיקת האח הכשר לא נסתלקה ממנה, כנ"ל וצ"ע.

שו"ת רש"י סי' קעג

השיב רש"י: על היבמה שנפלה לפני יבם משומד צריכה חליצה. ואין חילוק בין שקדשה הבעל ואח"כ נשתמד בין שנשתמד לאחר קודם קידושין, שהמשומד הרי הוא כישראל חשוד לכל דבר שנאמר חטא ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא ואין לחלקו מדת ישראל אלא שאין נאמן באיסורין, הואיל וחשוד הוא עליהן, ויינו יין נסך הואיל וחשוד הוא לע"ז, וקידושו קידושין וחליצתו חליצה. כללא של דבר הרי הוא כישראל חשוד: והתשובה הנמצאת בתשובות הגאונים שאם נשתמד בשעה שקדשה אין צריכה חליצה, דקידושין ונישואין הראשונים מפילים חליצה ולייבום, אין לסמוך עליהם דבריהם סותרים זה את זה. שאם זיקתו זיקה וחליצתו חליצה לאחר שנשתמד, מה לי קדשה קודם לכן, מה לי קדשה אח"כ, הרי הוא מחזיקו כישראל גמור להיות חליצתו חליצה. ע"כ אין לה תקנה אלא בחליצה, וצור ישראל יאיר עינינו במאור תורתו. שלמה ב"ר יצחק.

מאירי כב. ד"ה וגאוני הראשונים

וגאוני הראשונים כתבו שיבמה שנפלה לפני משומד זקוקה לו ומתענגת עד שיחלוץ וקצת גאונים חדשו בה דברים לומר שאם בשעה שכנסה בעל היה אחיו משומד אינה צריכה חליצה ממנו וכן אם היה הבעל משומד וישבה

תחתיו ומת בשמדותו בלא בנים אינה זקוקה ליבום ולא לחליצה שאין זה אחיו ורוב מפרשים מתמיהים שהרי ישראל משומד קדושיו קדושין כמו שיתבאר במסכתא זו, אלא שנראה לי שהם סומכים על מה שאמרו בסוף פרק ראשון על עשרת השבטים שבתי דינין שבדרום עשאו כגוים גמורים מרוב מה שניטמעו בהם, והיו גאונים אלו דנין שאף בזמן הזה ניטמעים הם לגמרי. וזה סעד למה שכתבו רבותי שם גם כן, כמו שכתבנו שם.

תרומת הדין סי' רכג

ומה שהפליג הגדול שהבאתי לעיל את דברי רש"י משום דגבי ייבום תלייא באחוה ולכך שאני מקדושין, והביא ראייה מדברי רא"ם בסמ"ג דחילק הכי בין קידושין לגיטין ובין ריבית וצדקה דכתיב בהו אחוה, ולכך ליתניא במומר, נראה דאין ראייה מזה לחלק הכי ג"כ לעניין יבום, דהתם שפיר אית לחלק משום אחוה דכתיב גבי ריבית וצדקה לאו באחים גמורים איירי אלא כלומר כל ישראל שהם אחים בתורה ובמצות. ותדע דאנו מוזהרים לענין ריבית וצדקה על הגר הבא משאר עממין כמו על ישראל הבא מזרע יעקב, וכיון דהכי הוא מומר שכפר בעיקר ויצא מן הכלל פורק ממנו אחוה זאת אין אנו מוזהרים לרחם עוד עליו ולהחיותו. אבל אחוה דכתיב גבי זיקה ויבום אינו ר"ל אחיו בתורה ומצות, אלא אחיו מעצמו ובשרו שנולדו מאיש אחד, ומומר נמי אעפ"י שנשתמד לא פסקה תולדותיו והלא הוא ואחיו המת נולדו מאיש אחד, דעשו נמי ישראל מומר היה כדאיתא פ"ק דקידושין ואעפ"י כ משתכח דהתורה קראתו אח ליעקב בכמה דוכתי, והיינו משום דבני איש אחד היו. ומה שכתב המרדכי בשם הרבי אברהם דמשום דקנאין פוגעין בו חשיב כערוה, צ"ל הטעם כיון דרשאי הקנאי ליטול את נפשו הוי כמו ערוה שחייבין עליו מיתת ב"ד ולכך פטרוהו מן החליצה ויבום, אתמהא א"כ יהא הוולד ממזר והא קי"ל אפי' מנכרי גמור הוולד כשר, אלמא לא מדמינן להו לעריות בכל דיניהם וה"ה לענין פטור יבום וחליצה. והני תלת מילי וולד ממזר ופטורי חליצה ויבום וקדושין תופסים בהדדי כדמוכח במס' יבמות בכמה דוכתי.

המשנה כותבת:

מי שיש לו אח מכל מקום זוקק את אשת אחיו ליבום ואחיו הוא לכל דבר, חוץ ממי שיש לו אח מן השפחה ומן הנכרית. מי שיש לו בן מכל מקום פוטר אשת אביו מן היבום, וחייב על מכתו ועל קללתו, ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית. [משנה כב.]

המשנה מלמדת כי כל אח זוקק ליבום, וכל בן פוטר מן היבום.

הגמרא מוסיפה כי גם אח ממזר זוקק ליבום:

'מכל מקום' לאתויי מאי? אמר רב יהודה: לאתויי ממזר. פשיטא, אחיו הוא? מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני יעקב, מה להלן כשרין ולא פסולין אף כאן כשרין ולא פסולין, קא משמע לן. ואימא הכי נמי? כיון דלענין יבום מיפטר נפטר, מיזקק נמי זקיק. [יבמות כב.-:]

וכן גם בן ממזר פוטר מיבום:

מי שיש לו בן מכל מקום פוטר וכו' – 'מכל מקום' לאתויי מאי? אמר רב יהודה לאתויי ממזר. מאי טעמא? דאמר קרא 'ובן אין לו' – עיין עליו. [שם]

על אף דברים אלו, בתשובת הגאונים מובא כי יבום אינו נוהג במשומד:

רבינו שרירא ז"ל: יבמה שנפלה לפני משומד, כיון דהורתו ולידתו בקדושה זקוקה ליבום ומתענגא עד דחליץ לה אותו משומד. וכתב רב יהודאי, אי כדנסבה בעל הוה יבם משומד, לא בעיא חליצה מיניה, ואם היה בעל משומד וישבה תחתיו באונס ומת בשמדותו בלא בנים, אינה זקוקה ליבום, דהא לאו אחיו הוא, ואינה נמי זקוקה לחליצה.

[רשב"א כב. ד"ה מתני'; מרדכי סי' כח-כט]

לפי גאונים אלו, כאשר האח היה משומד בשעת נישואי אחיו ובשעת מותו, אשת האח אינה נופלת לפניו ליבום.

ראשונים רבים תמהים על תשובת הגאונים:

השיב רש"י: **על היבמה שנפלה לפני יבם משומד צריכה חליצה**, ואין חילוק בין שקדשה הבעל ואח"כ נשתמד בין שנשתמד לאחר קודם קידושין, **שהמשומד הרי הוא כישראל חשוד לכל דבר**, שנאמר 'חטא ישראל' – אף על פי שחטא ישראל הוא, ואין לחלקו מדת ישראל אלא שאין נאמן באיסורין, הואיל וחשוד הוא עליהן, ויינו יין נסך הואיל וחשוד הוא לעבודה זרה, וקידושיו קידושין וחליצתו חליצה.... **והתשובה הנמצאת בתשובות הגאונים** שאם נשתמד בשעה שקדשה אין צריכה חליצה, דקידושין ונישואין הראשונים מפילים לחליצה ולייבום, **אין לסמוך עליהם**, דדבריהם סותרים זה את זה. שאם זיקתו זיקה וחליצתו חליצה לאחר שנשתמד, מה לי קדשה קודם לכן, מה לי קדשה אחר כך, הרי הוא מחזיקו כישראל גמור להיות חליצתו חליצה. על כן אין לה תקנה אלא בחליצה. [שו"ת רש"י סי' קעג]

המשומד כישראל גמור הוא חשוב לכל דבר איסור בין לקדש בין לגרש **בין לפטור מן הייבום בין לזקוק לייבום**, דלא כל הימנו להפקיע עצמו מקדושתו ולהיות כגוי גמור אלא ישראל רשע מיקרי וקידושיו קידושין וגיטו גט וחליצתו חליצה ככל בר ישראל וזוקק ופוטור... **ומאי דכתיב מר שמצאתה כתוב בהלכות גדולות שהיא פטורה, חס ושלום אין לסמוך על הדברים הללו**, ואיני מאמין שבעל הלכות גדולות אמר הדברים הללו... ואומר אני ששום תלמיד טועה כתבו לחוץ בגיליון והמעתיקים העתיקוהו בפנים וסוברים העולם כי בעל ספרם אמרם, אין לסמוך על הדברים הללו להניח דברי התלמוד ולתפוש מדברי הגאונים.

[שו"ת הר"ד סי' סד]

וצריך תלמוד דהא לא מפקינן אלא ולד שפחה ונכרית, ועוד **דמשומד אף על פי שחטא ישראל הוא וקידושיו קידושין**... וכיון שיש להם קדושין זיקה נמי יש להן.

[רשב"א כב. ד"ה מתני']

ולא ידענא למה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבם, וגם מה חילוק יש בין אם היה יבם מומר כשנישאת או לא.

[טור אהע"ז סי' קנז]

הטענה המרכזית כנגד תשובת הגאונים היא: מדוע יבום אינו נוהג במשומד? אמנם הוא השתמד והמיר את דתו, אך אין בכך כדי להפקיע את היותו בן ישראל, ואם כן מדוע יבום אינו נוהג בו?

הנחה זו, שמשומד נחשב בן ישראל לכל דבר, מבוססת על דברי הגמרא לגבי גר:

טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו... למאי הלכתא? דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל, ישראל משומד קרינא ביה וקידושיו קידושין. [יבמות מז:]

מבואר, אם כן, כי משומד אינו מאבד את הגדרתו כישראל; הוא נקרא 'ישראל משומד', ולכן קידושיו קידושין.

אמנם, המאירי מערער על הנחה זו:

רוב מפרשים מתמיהים, שהרי ישראל משומד קידושיו קידושין... אלא שנראה לי שהם סומכים על מה שאמרו בסוף פרק ראשון על עשרת השבטים, שבת דנין שבדורם עשאוהו כגוים גמורים מרוב מה שניטמעו בהם, והיו גאונים אלו דנין שאף בזמן הזה ניטמעו הם לגמרי. [מאירי כב. ד"ה וגאוני הראשונים]

לטענת המאירי, אמנם גר החוזר בו נחשב 'ישראל משומד' וקידושיו קידושין, אך אם הוא נטמע לגמרי בין הגויים – דינו כגוי: קידושיו אינם קידושיו והימצאותו אינה זוקקת ליבום¹.

דברי המאירי מבוססים על סוגיית הגמרא לגבי עשרת השבטים, המבארת מדוע אין חוששים לבני ישראל שהתערבו בבני אותו מקום:

איכא דאמרי, כי אמריתה קמיה דשמואל, אמר לי: לא זזו משם עד שעשאו גויים גמורים, שנאמר 'בה' בגדו כי בנים זרים ילדו'. [יבמות יז].

הגמרא אומרת כי עשרת השבטים נעשו גויים גמורים. מבואר כי קיימת מציאות של בן ישראל שיהדותו פקעה.

אמנם, הרשב"א חולק ומציע שיטה שונה בביאור סוגיה זו:

הוא דאמר שמואל 'לא זזו משם עד שעשאו גויים גמורים', לאו למימרא ד'ישראל שנעשה גוי גמור ועובד עבודה זרה שאין חוששין לקדושיו, אלא אותן בלבד הוא שעשאו כגויים גמורים מתחלתן והפקיעו קדושיהן. [רשב"א כב. ד"ה מתני']

לדבריו, אין מצב של פקיעת יהדות, ודין עשרת השבטים הוא דין ייחודי: חכמים הפקיעו את קידושיו עשרת השבטים, וכך דינם כגויים גמורים².

על פי שיטה עקרונית זו – בה נוקטים רוב הראשונים – לא ניתן לקיים את פסקם של הגאונים על פי ההנחה שיהדותו של המשומד פקעה. ואכן, הבית יוסף תוקף בחריפות את השיטה המתירה אשת משומד לשוק ללא חליצה:

ודאי קושטא דמילתא הכי דאשת משומד זקוקה ליבום... ויש לתמוה על מי שעלה על דעתו היתר זה. ועל רב יהודאי שנכתב בשמו איני תמה משום דגמירי דמאור עינים הוה ולפעמים היו תלמידיו כותבין בשמו מה שלא עלה על דעתו וכמבואר אך על תלמידיו הכותבים כן יש לתמוה. ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רדפם וכתתם עד החרמה, **דבר פשוט הוא דאין לדברים אלו שורש וענף ולא שום צד סמך כלל, ואוי לו למי שמיקל בזה.** [בית יוסף סי' קנז ד"ה ומ"ש רבינו ולא ידענא]

עם זאת, בראשונים יש נימוקים אחרים לפסקם של הגאונים שיבם משומד אינו זוקק ליבום.

האור זרוע כותב:

ומה יש להקשות בה, אי משום ההיא דאמר גבי גר דאי הדר בי' וקדיש ישראל מומר קרינא ביה וקידושיו קידושין... אם מקדש בן ישראל אישה ויש לו אח ישראל ונשתמד, כיון דבשעת קידושין הוה ליה ישראל, אמרינן דזקוקה ליה... אבל אם בשעת קידושין אותו יבם מומר היה, **מי איכא למימר אדעתא דרבנן מקדש וקיימי רבנן ומתקני מלתא דאתי בה לידי תקלה.** ותורה שכתבה 'כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם וגו' יבמה יבא עליה, מי קאמר אפילו הוא מומר יבוא עליה, והא כתיב 'דרכיה דרכי נועם', אלא **מקיש ישיבת אחים להדדי, ומה מת אחד מהם ביהדות אף יבמה יבוא עליה ביהדות.** [אור זרוע הל' יבום וקידושין סי' תרה]

האור זרוע מעלה שתי סברות לפטור משומד מיבום:

א. "כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש", ואין דעת החכמים להחיל קידושין הגורמים לאישה ליפול ליבום לפני משומד.

¹ עי' רשימות שיעורי הגר"ד [t:ru] המבאר כי כאשר הגוי אינו מגדיר את עצמו כבן ישראל, הוא נחשב כגוי גמור.
² הרשב"א מדייק מסוגיית הגמרא [שם] את שיטתו שיהדותו של בן ישראל שהשתמד אינה פוקעת; ועי' שו"ת הר"ד [סי' ד] הטוען כך בהרחבה.

ב. התורה לא חייבה משומד ביבום, הואיל ואינו בכלל "יבמה יבוא עליה ביהדות".

כעין טעמו הראשון של האור זרוע כותב המהר"ם מרוטנבורג, הטוען כי הקידושין בטלים מדין קידושי טעות:

דאנן סהדי דלא ניחא ליה להתייבם לו, כי יעבירנה על דת לבוא בגויות.

[ש"ת מהר"ם ד"פ סי' תקסד]³

וכעין טעמו השני של האור זרוע, כותב ההגהות מרדכי:

ועל מה שרש"י ז"ל הביא ראיה לאיסור, דהא אם קידש קידושיו קידושין, הקשה הר"ם, הא בסמ"ג כתב במצות לתת צדקה, דמומר להכעיס אין מצווים להחיות... ושרי להלוות לו ברבית, דלגבי נשך כתיב אחוה. והא דאמרינן בסנהדרין 'אף על פי שחטא ישראל הוא', היינו דברים דלא כתיב בהו אחוה, כגון גיטין וקדושין.

לפי דבריו, אמנם משומד אינו מאבד את יהדותו, אך הוא אינו בכלל ה'אחוה', ולכן מצות היבום, אינה אמורה לגביו.

דברים אלו מבוססים על הנחה שגדר 'אחוה' ביבום זהה לגדר 'אחוה' בריבית ובצדקה. תרומת הדשן מקשה על הנחה זו:

ומה שהפליג הגדול שהבאתי לעיל את דברי רש"י משום דגבי ייבום תלייא באחוה ולכן שאני מקדושין, והביא ראיה מדברי רא"ם בסמ"ג דחילק הכי בין קידושין לגיטין ובין ריבית וצדקה דכתיב בהו אחוה ולכן ליתניא במומר, נראה דאין ראיה מזה לחלק הכי גם כן לענין יבום, דהתם שפיר אית לחלק, משום אחוה דכתיב גבי ריבית וצדקה לאו באחים גמורים איירי אלא כלומר כל ישראל שהם אחים בתורה ובמצות. ותדע, דאנו מוזהרים לענין ריבית וצדקה על הגר הבא משאר עממין כמו על ישראל הבא מזרע יעקב, וכיון דהכי הוא מומר שכפר בעיקר ויצא מן הכלל פורק ממנו אחוה זאת אין אנו מוזהרים לרחם עוד עליו ולהחיותו. אבל אחוה דכתיב גבי זיקה ויבום, אינו רוצה לומר אחיו בתורה ומצות, אלא אחיו מעצמו ובשרו שנולדו מאיש אחד, ומומר נמי אף על פי שנשתמד לא פסקה תולדותיו, והלא הוא ואחיו המת נולדו מאיש אחד.

לדבריו, יש להבחין בין 'אחוה חברתית' לבין 'אחוה משפחתית': ההגדרה הממעטת משומד מ'אחוה' אמורה ביחס ל'אחוה החברתית', והיא מלמדת שהמצוות שעניינן חמלה ורחמים אינן אמורות לגביו. הגדרה זו אינה אמורה ביחס ל'אחוה משפחתית', שאינה תלויה במעשיו ובבחירתו של האדם אלא בקשר המשפחתי, והיא אמורה אף לגבי משומד. ואם כן, הואיל וה'אחוה' האמורה לגבי יבום היא 'אחוה משפחתית', אין מקום לפטור משומד מיבום⁴.

יישוב לטענת תרומת הדשן נמצא בדברי החזון איש:

ונראה דלפמ"ש המרדכי... דלאו אחיו הוא, לאו כללא כילו דמומר לאו אחיו הוא... אלא ודאי אחיו איכא לפרושי בני אב אחד בתולדה, ואיכא לפרושי גם כן שאחיו גם במצוות. מיהו בענין ייבום שחפץ ד' בבנין בית אחיו וקדשנו במצות הייבום, הכריעו הגאונים שאין ראוי פרשה זו אלא באחים במצוות.

לפי דבריו, שיטה זו אינה משווה באופן מלא בין יבום לבין ריבית וצדקה, אלא היא מבוססת על הבנה שמצות היבום אינה תלויה רק ב'אחוה המשפחתית' (= "בני אב אחד בתולדה"), אלא הגאונים הסיקו מדעתם הרחבה שמצות היבום נאמרה רק כאשר היבם, מלבד היותו אחיו הביולוגי של המת,

³ דבריו מובאים בהגהות מרדכי [סי' קז].

⁴ עי' ש"ת מהר"ח אור זרוע [סי' קטז] הטוען כעין זה כנגד פטור משומד מיבום מחמת שאינו בכלל ה'אחוה'.

הוא "אחיו גם במצוות"; רק במציאות זו חייבה התורה במצות היבום והטילה על היבם לייבם את אשת אחיו.⁵

בשולי הדברים נעיר לטעם נוסף המובא בהגהות מרדכי לפטור משומד מיבום:

מצאתי תשובה מרבינו אברהם הגדול מרגנשפור"ק, וזה לשונו: על יבמה שנפלה לפני מומר, איכא דברים בגו אי בעי אפילו חליצה, דבמקום ערווה הוא, דקנאין פוגעין בו, דגם הנבעלת לארמאי קנאין פוגעין בו, עכ"ל.
[הגהות מרדכי סי' קז]

לפי טעם זה, יבמה אינה נופלת ליבום לפני משומד הואיל והיא אסורה עליו באיסור ערווה, מדין "הבועל ארמית קנאים פוגעים בו".

תרומת הדשן מבאר טעם זה:

ומה שכתב המרדכי בשם הרבי אברהם דמשום דקנאין פוגעין בו חשיב כערווה, צריך לומר הטעם, כיון דרשאי הקנאי ליטול את נפשו הוי כמו ערווה שחייבין עליו מיתת בית דין, ולכך פטרוהו מן החליצה ויבום.
[תרומת הדשן, שם]

לדבריו, הואיל וקיים חיוב מיתה על ביאה זו, דינה כערווה הפטורה מחליצה ומיבום.⁶

תרומת הדשן עצמו דוחה טעם זה:

אתמהא, אם כן יהא הוולד ממזר, והא קיימא לן אפילו מנכרי גמור הוולד כשר, אלמא לא מדמינן להו לעריות בכל דיניהם והוא הדין לענין פטור יבום וחליצה. והני תלת מילי, וולד ממזר ופטורי חליצה ויבום וקדושין תופסים, בהדדי, כדמוכח במסכת יבמות בכמה דוכתא.

[שם]

לטענת תרומת הדשן, יש להוכיח שמשומד אינו ערווה מכך שדיני הערווה האחרים, ממזרות ואי תפיסת קידושין, אינם קיימים בו. נראה כי טענה זו מבוססת על הבנה שפטור ערווה מיבום ומחליצה נובע מחמת 'שם הערווה', ולכן מוכיח תרומת הדשן כי הואיל ובמשומד יש תפיסת קידושין והוולד הנולד ממנו אינו ממזר – הוא אינו מוגדר כ'ערווה'. אמנם, נראה כי שיטת ה"ר אברהם מרגנשפורק מבוססת על הבנה שפטור ערווה מיבום ומחליצה נובע מחמת חומרת האיסור, איסור שיש עליו כרת, הדוחה את מצות היבום.⁷ על פי הבנה זו, אמנם משומד אינו ערווה, אך הואיל וקיים עונש על מיתה על ביאה זו ("קנאים פוגעים בו"), בדומה לערווה – מצות היבום נדחית, והיבמה מותרת לשוק ללא יבום וללא חליצה.⁸

להערות ולתגובות: שלמה ליפשיץ

lshlomo26@gmail.com

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רחל בת יצחק וולטרס ז"ל

ולעילוי נשמת אברהם בן צבי פייר ז"ל

⁵ עי' עוד אבני מילואים [קנז, א] ושו"ת חתם סופר [אהע"ז ח"ב סי' עד] המבארים בדרכים שונות מדוע מצות היבום לא נאמרה כאשר היבם אינו "אחיו במצוות". [ועי' ריטב"א [כב. ד"ה ואחיו] המעלה סברה מעין זו להפקיע משומד מיבום: "כל שכן באלו שהיה לנו לומר שאינם בכלל הקמת זרע מן התורה". אמנם, הריטב"א מסתייג מכך: "אלא דאנן לית לן למיידרש טעמא דקרא, וכיון דמשומד שקדש את בת ישראל קדושי וישראל חשיב זוקק לייבום וזוקקין להצריך חליצה מיהת".]

⁶ העומדות ביסוד הדברים, שבנבעלת למשומד קיים דין "קנאים פוגעים" ושדין "קנאים פוגעים" נחשב ככרת, אינו מוסכמות, ואכמ"ל.

⁷ גדר פטור ערווה מיבום ומחליצה נידון בהרחבה בשיעור השלישי [פטור ערווה מיבום ומחליצה].

⁸ ועי' תרומת הדשן [סי' ריט] המציע שייתכן ומשומדת פטורה מיבום ומחליצה, אך היא אינה פוטרת צרתה. והדברים מבוססים על הבנה שהפטור מיבום נובע מחמת איסור הביאה, ואילו פטור הצרה נובע מחמת 'שם הערווה'.